

Sygn. akt I NSNc 520/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Janusz Niczyporuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

Wojciech Szczepka (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa M. S.

przeciwko Bank S. A. w W.

o ochronę dóbr osobistych,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 24 listopada 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Finansowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 5 czerwca 2019 r., sygn. VI ACa 13/18:

- 1. uchyla w całości wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 czerwca 2019 r., sygn. VI ACa 13/18 i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania temu Sądowi;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Skargą nadzwyczajną wniesioną 29 grudnia 2020 r. Rzecznik Finansowy, działając na podstawie art. 89 § 1 i § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz.U. 2021, poz. 1904 z późn. zm. – w aktualnym brzmieniu, dalej: „u.SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wniósł skargę nadzwyczajną (dalej również: „skarga”), zaskarżając w całości prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, VI Wydział Cywilny z 5 czerwca 2019 r., sygn. akt VI ACa 13/18, w sprawie z powództwa M. S. (dalej: „Powód”) przeciwko Bank S.A. w W. (następcy prawnemu Bank1 S.A. w W.) (dalej: „Pozwany”) w przedmiocie ochrony dóbr osobistych.

Zaskarżonemu wyrokowi przedstawiono na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zarzut rażącego naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1) art. 23 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niezastosowanie w sprawie polegające na przyjęciu, że pomimo bezprawnego i zawinionego działania Pozwanego, jakim było wpisanie danych osobowych Powoda w Centralnej Bazie Danych – Bankowego Rejestru tzw. rejestru niesolidnych dłużników i doprowadzenie tym samym do rozpowszechniania nieprawdziwych informacji na jego temat, jako osoby niewiarygodnej i nierzetelnej, że nie doszło do naruszenia jego dóbr osobistych, podczas gdy doprowadziło to do naruszenia jego godności osobistej, dobrego imienia oraz czci;

2) art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i niezastosowanie w sprawie, w ustalonym stanie faktycznym mimo naruszenia przez Pozwanego dóbr osobistych Powoda.

W ocenie Rzecznika Finansowego zaskarżone orzeczenie jest niezgodne z zasadą sprawiedliwości społecznej wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP oraz narusza zasadę ochrony godności człowieka wyrażoną w art. 30 Konstytucji RP. Rzecznik Finansowy wskazał nadto, że zaskarżone orzeczenie odmawia Powodowi prawa do ochrony prawnej życia prywatnego, czci i jego dobrego imienia, o którym stanowi art. 47 Konstytucji RP oraz prawa do ochrony danych osobowych.

Biorąc pod uwagę powyższe Rzecznik Finansowy wniósł o:

1) uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie, VI

Wydział Cywilny z 5 czerwca 2019 r., sygn. akt ACa 13/18 w całości i oddalenie apelacji strony pozwanej oraz orzeczenie o kosztach według norm przepisanych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Warszawie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania;

2) zasądzenie od Pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

3) rozpoznanie sprawy również pod nieobecność Rzecznika Finansowego.

Skarga nadzwyczajna wniesiona została w związku z następującym stanem faktycznym.

Wyrokiem z 25 października 2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił częściowo wniesione powództwo w ten sposób, że zasądził od Pozwanego na rzecz Powoda kwotę 10 000 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 2 września 2015 r. do dnia zapłaty.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł Pozwany zaskarżając wyrok w części uwzględniającej powództwo. Sąd Apelacyjny w Warszawie, VI Wydział Cywilny wyrokiem z 5 czerwca 2019 r., sygn. akt VI ACa 13/18, na skutek apelacji Pozwanego, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym i trzecim w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę i nie obciążył Powoda kosztami postępowania apelacyjnego. Wcześniej, 27 stycznia 2011 r., poprzednik prawny Powoda Bank1 S.A., dokonał wpisu w międzybankowym systemie Centralnej Bazy Danych – Bankowym Rejestrze tzw. rejestrze niesolidnych dłużników danych osobowych Powoda powołując się na kredyt, jaki Powód miał zaciągnąć w tym banku. Powód jednak nigdy takiego kredytu nie zaciągnął. Dane Powoda zostały przekazane do Bankowego Rejestru na skutek błędu pracownika pozwanego Banku. Błędnie wpisane dane znajdowały się w rejestrze bankowym w okresie od stycznia 2011 r. do marca 2015 r. Działanie Pozwanego stanowiło bezprawne i zawinione naruszenie przepisów dotyczących ochrony danych osobowych, co zostało stwierdzone decyzją Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z 13 września 2016 r., która uwzględniła wniesioną przez Powoda skargę. Działanie Pozwanego naruszające przepisy dotyczące ochrony danych osobowych skutkowało po stronie Powoda powstaniem niedogodności związanych z

nieskutecznym ubieganiem się o udzieleniu mu kredytu hipotecznego oraz brakiem możliwości zawarcia umowy o kartę kredytową w kilku bankach. To stanowiło źródło powstającego u Powoda stresu, napięcia, zdenerwowania czy irytacji. Zaistniała sytuacja wpływała negatywnie na życie osobiste i zdrowotne Powoda, powodowała obawy przed wszczęciem nieuzasadnionej egzekucji komorniczej.

Uzasadniając podstawy wniesionej skargi nadzwyczajnej, Rzecznik Finansowy powołał konieczność wyeliminowania z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia z uwagi na wydanie go w sposób naruszający prawa i wolności człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP. Zdaniem Rzecznika Finansowego zaskarżone orzeczenie jest niezgodne z zasadą sprawiedliwości społecznej wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP oraz narusza zasadę ochrony godności człowieka wskazaną w art. 30 Konstytucji RP. Ponadto odmawia Powodowi prawa do ochrony prawnej życia prywatnego, czci i jego dobrego imienia, która wynika z art. 47 Konstytucji RP oraz prawa do ochrony danych osobowych. W konsekwencji zostało wydane z naruszeniem art. 76 Konstytucji RP (prawo do ochrony przed działaniem zagrażającym jego prywatności w sporze z instytucją bankową).

Rzecznik Finansowy wyjaśnił następnie, że wskazane zasady zostały naruszone przez Sąd Apelacyjny w Warszawie poprzez przyjęcie, iż w ustalonym i niekwestionowanym stanie faktycznym, pomimo bezprawnego i zawinionego działania Pozwanego, który dokonał wpisu do Centralnej Bazy Danych – Bankowego Rejestru tzw. rejestru niesolidnych dłużników danych osobowych Powoda oraz nieprawdziwych informacji o zaciągnięciu przez niego kredytu, co bez wątplenia naraziło go na szereg negatywnych konsekwencji, że nie doprowadziło to do naruszenia jego dóbr osobistych i nie podlega ochronie prawnej. Dlatego zaskarżonym wyrokiem odmówiono mu przyznania zadośćuczynienia za powstałe niedogodności i cierpienia psychiczne.

Odnosząc się do przesłanki rażącego naruszenia prawa poprzez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie Rzecznik Finansowy wyjaśnił najpierw, że Sąd Apelacyjny w Warszawie w rażący sposób rażąco naruszył przepis art. 23 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niezastosowanie w sprawie polegające na przyjęciu, że pomimo bezprawnego i zawinionego działania Pozwanego (wpisanie

danych osobowych Powoda w Bankowym Rejestrze i doprowadzenie tym samym do rozpowszechnienia nieprawdziwych informacji na jego temat, jako osoby niewiarygodnej i nierzetelnej), nie naruszono jego dóbr osobistych podczas gdy doprowadziło to do naruszenia jego godności osobistej, dobrego imienia i czci. W uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia wskazano bowiem, iż należy wyraźnie rozdzielić sferę ochrony dóbr osobistych od sfery ochrony danych osobowych. Wyrok ten narusza jednak konstytucyjne prawo Powoda do ochrony życia prywatnego. Szczególną uwagę należy wówczas zwrócić na okoliczność, iż Powód nigdy nie był dłużnikiem Pozwanego i nigdy nie zaciągnął kredytu w pozwanym Banku. Jego dane zostały wpisane do rejestru niesolidnych dłużników na skutek błędu pracownika Pozwanego i widniały w nim przez ponad 4 lata. Powód podejmował próby wyjaśnienia zaistniałej sytuacji i poszukiwał ochrony prawnej przed Generalnym Inspektorem Ochrony Danych Osobowych (dalej: GIODO). Rzecznik Finansowy podkreślił, że przetwarzanie danych osobowych klientów banków poprzez przekazywanie ich do określonych rejestrów i udostępnianie innym bankom w celu oceny rzetelności płatniczej kształtuje obraz danego klienta banku i rzutuje na jego dobre imię w stosunkach z bankami i instytucjami kredytowymi. W przedmiotowej sprawie bezczynność Pozwanego przez ponad 4 lata w zakresie uaktualnienia danych w rejestrze banków doprowadziła bez wątpienia do utrwalenia, i to na czas dłuższy, obrazu Powoda, jako dłużnika niespłacającego swoich należności. Zaistniała sytuacja generowała stres i zdenerwowanie po stronie Powoda, co z kolei przekładało się na niekorzystne relacje z małżonką. Jak ustalono w toku procesu. Powód stał się nerwowy i miał problemy ze snem. Cierpiała jego duma, co doprowadziło do sytuacji, że zaczął przyjmować leki uspokajające. Żył w obawie wszczęcia nieuzasadnionej egzekucji komorniczej. W opisanej sytuacji bez wątpienia godność i poczucie bezpieczeństwa Powoda zostały narażone na szwank, na skutek działań Pozwanego.

W sytuacji nienależytej dbałości o interesy Powoda, którego dane osobowe były gromadzone i przetwarzane wkroczone w sferę wartości o charakterze niemajątkowym, wiążącym się z osobowością człowieka. Zalety Powoda jako potencjalnego kredytobiorcy wywołują wprawdzie skutki na płaszczyźnie majątkowej, ale skutki te są wynikiem oceny cech i właściwości podmiotowych

należących do sfery osobowości człowieka, takich jak jego rzetelność i odpowiedzialność, budującą obraz jako kontrahenta. Zaniedbanie Pozwanego bez wątplenia doprowadziło do przedstawienia Powoda w złym świetle, jako osoby o wątpliwej rzetelności, naruszyło jego godność i naraziło go na przykrości oraz nieuzasadnione rozczarowania. Nie powinno budzić wątpliwości, że zachowanie Pozwanego było bezprawne w rozumieniu art. 23 k.c., gdyż naruszało przepisy Konstytucji RP oraz ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn. Dz.U. 2019, poz.1781 z późn. zm.). Zachowanie Pozwanego polegające na ujawnieniu danych powoda w Bankowym Rejestrze było bezprawne. W jego następstwie Powód doznał naruszenia dobra osobistego w postaci czci, ponieważ dla innych banków okazał się osobą niewiarygodną, a wręcz nieuczciwą, zatajającą swoje zobowiązania.

Odnosząc się dalej do zarzutu rażącego naruszenia prawa przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, tzn. art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c., poprzez błędną ich wykładnię i niezastosowanie w sprawie, Rzecznik Finansowy wyjaśnił, że Pozwany bez podstawy wpisał dane osobowe Powoda do Bankowego Rejestru tzw. rejestru dłużników pozbawiając go na ponad cztery lata możliwości zawarcia umowy kredytu hipotecznego czy innej umowy, np. o kartę kredytową. To wywołało negatywne przeżycia i doświadczenia, a sytuacja ta uzasadnia przyznanie Powodowi zadośćuczynienia. Żądanie Powoda znajduje uzasadnienie w treści art. 448 k.c., zgodnie z którym w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przesłanką uwzględnienia żądania zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej w związku z naruszeniem dobra osobistego jest bezprawność naruszenia i wina, która w przedmiotowej sprawie jest oczywista.

Podsumowując w ocenie Rzecznika Finansowego Sąd Apelacyjny w Warszawie zaskarżonym wyrokiem dopuścił się rażącego naruszenia prawa, z jednej strony ustalając, że po stronie Powoda, na skutek działań Pozwanego, powstały pewne niedogodności związane z nieskutecznym ubieganiem się o

udzielenie kredytu, stanowiące źródło stresu, napięcia, zdenerwowania oraz irytacji, lecz z drugiej strony uznał, że nie stanowiły one naruszeń dóbr osobistych Powoda, a w konsekwencji nie wymagały kompensacji.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną powód wniósł o jej odrzucenie, a w razie nieuwzględnienia tego wniosku – o jej oddalenie. W każdym przypadku powód wniósł o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania ze skargi nadzwyczajnej, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: (1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP, lub (2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub (3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego; a jednocześnie orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów. Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z

przesłanek szczególnych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi wykazywać wystąpienie przesłanki ogólnej, wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wiąże uwzględnienie skargi nadzwyczajnej z koniecznością zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w związku z art. 2 Konstytucji RP; zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, aby służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Zarzuty skargi nadzwyczajnej koncentrują się na odmowie przyznania przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, Wydział VI Cywilny zadośćuczynienia pieniężnego za naruszenie dobra osobistego w postaci godności osobistej, dobrego imienia oraz czci. Wprawdzie literalne sformułowanie zarzutu rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego, zwłaszcza art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. mogłoby wskazywać, że skarga dotyczy niemajątkowej ochrony dóbr osobistych na podstawie art. 24 k.c., ale z jej uzasadnienia wynika jednoznacznie, że chodzi o roszczenie majątkowe, o którym mowa w art. 448 k.c., oczywiście w kontekście rozumienia dobra osobistego na gruncie art. 23 k.c.

Zgodnie z art. 448 k.c. w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem

zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia.

Brzmienie i geneza tego przepisu wskazuje, że dopuszcza on przyznane zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę tylko w przypadku naruszenia dobra osobistego. Potwierdza tym samym zasadę, że polskie prawo cywilne nie uzasadnia kompensaty wszelkich uszczerbków niemajątkowych, lecz tylko tych wyraźnie wskazanych w ustawie (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 października 2019 r., I NSZP 2/19, a także *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Podkomisja Prawa o Zobowiązaniach, Uzasadnienie projektu Kodeksu zobowiązań*, Warszawa 1934, z. 4, s. 230; R. *Longchamps de Berier, Zobowiązania*, wyd. III, opracowane przez J. Górskiego, Poznań 1948, s. 298-299).

Artykuł 448 k.c. uzyskał obecną postać w wyniku nowelizacji dokonanej przez art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. nr 114, poz. 542). W pierwotnym brzmieniu art. 448 k.c. nie przewidywał w ogóle możliwości zasądzenia na rzecz poszkodowanego zadośćuczynienia pieniężnego. Pod rządami art. 448 k.c. w poprzednim brzmieniu poszkodowany, w razie umyślnego naruszenia dóbr osobistych – obok innych środków potrzebnych do usunięcia skutków wyrządzonej szkody – mógł żądać jedynie, ażeby sprawca uiścił odpowiednią sumę pieniężną na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża. Artykuł 448 k.c. przed nowelizacją przewidywał zatem jedynie formę zadośćuczynienia, która polegała na daniu satysfakcji moralnej osobie poszkodowanej. Przed nowelizacją Kodeksu cywilnego dokonaną wspomnianą ustawą z 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny możliwość zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną szkodę niemajątkową przewidywał natomiast art. 445 § 1 i 2 k.c., jednak tylko w przypadku naruszenia kluczowych wartości chronionych przez polski porządek konstytucyjny: życia, zdrowia, wolności poruszania się oraz wolności przed wyzyskiem seksualnym, stanowiących kwintesencję godności człowieka. Szczególna ochrona tych wartości niemajątkowych przez polskie prawo cywilne jest uzasadniona bezwzględnym zakazem naruszania godności człowieka adresowanym do każdego oraz

odpowiadającym mu nakazem ochrony godności człowieka przez władze publiczne (art. 30 Konstytucji RP).

Artykuł 448 k.c. w obecnym brzmieniu poszerzył zatem znacząco zakres sytuacji, w których możliwe jest zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, obejmując tą możliwością naruszenie także innych interesów niż te objęte przez gwarancję godności człowieka, a nadto przez użycie zwrotu „odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego” potwierdził, że wyliczenie kwoty zadośćuczynienia w pieniądzu jest możliwe oraz że istnieje określona kwota, która wymaganom tego zadośćuczynienia odpowiada.

Ewolucji tego przepisu poświęcono wiele uwagi w doktrynie (Z. Radwański, *Opinia w sprawie zgodności art. 448 k.c. z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej w związku ze skargą konstytucyjną* J. Bąbki, A. Szpunar, *Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową*, Bydgoszcz 1999, s. 77; B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *W sprawie wykładni art. 448 k.c.*, *Przeгляд Sądowy* 1997, nr 1), zbędne jest więc w tym momencie szersze jej prezentowanie. Z art. 448 k.c. wynika, że nawet w razie naruszenia dobra osobistego sąd może, ale nie musi zasądzić zadośćuczynienia (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 18 października 2011 r., III CZP 25/11). Wynika to zarówno z brzmienia art. 448 k.c. („sąd może”), jak i z genezy polskiego modelu ochrony dóbr osobistych. Podkreślono to wyraźnie w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2005 r., SK 49/03, potwierdzającym zgodność z Konstytucją RP art. 448 k.c. Wskazano tam m.in., że krzywdę moralną naprawia się w polskim systemie prawa przez środki ochrony niemajątkowej ukierunkowane na usunięcie skutków wyrządzonej czynem bezprawnym krzywdy. Swoboda decyzyjna sądu w tym zakresie jest oczywiście ograniczoną, co oznacza, że musi on podać prawnie relewantną i wynikającą z konkretnych okoliczności sprawy przyczynę odmowy zasądzenia roszczenia pomimo spełnienia ustawowych przesłanek. Za takie przyczyny uznaje się zwłaszcza znikomy wymiar krzywdy, zreflektowanie się przez sprawcę i dobrowolne podjęcie przez niego starań na rzecz zrehabilitowania tej krzywdy oraz nikły udział kauzalny zachowania sprawcy w wyrządzeniu uszczerbku niemajątkowego (z orzecznictwa zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 23 stycznia 1974 r., II CR 763/73; 13 czerwca 2002 r., V CKN 1421/00; 19 kwietnia 2006 r., II PK 245/05; 24 września

2008 r., II CSK 126/08; 3 czerwca 2011 r., III CSK 279/10; 5 lipca 2012 r., IV CSK 603/11; 27 listopada 2014 r., IV CSK 112/14; 16 grudnia 2014 r., I PK 124/14; 20 sierpnia 2015 r., II CSK 595/14; 6 marca 2019 r., I CSK 88/18. Z literatury zob. M. Safjan, *uwaga z nb. 17 do art. 448*, w: K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. T. I. Komentarz. Art. 1-449¹⁰*, Warszawa 2021, Legalis; A. Olejniczak, *uwaga nr 14 do art. 448*, w: A. Kidyba (red.) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2014, LEX; J. Gudowski, G. Bieniek, *uwaga nr 23 do art. 448*, w: J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2018, LEX; R. Strugała, *uwaga z nb. 13 do art. 448*, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis; A. Śmieja, w: A. Olejniczak (red.), *System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań - część ogólna, t. 6*, Warszawa 2014, s. 743; J. Matys, *Model zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu szkody niemajątkowej w kodeksie cywilnym*, Warszawa 2009, s. 265).

Przywołując wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2005 r., SK 49/03, wskazać należy, że potwierdzono tutaj, że użyty w art. 448 k.c. zwrot „sąd może przyznać” oznacza, iż „sąd przyznaje kwotę odpowiednią do funkcji kompensacyjnej przy założeniu pozostawienia sądom znacznego luzu ocennego co do podstaw zasądzenia oraz dopuszczenia miarkowania wysokości odszkodowania”. Dalej Trybunał Konstytucyjny zaznaczył, iż „niewątpliwie w warstwie znaczeniowej zaskarżonego przepisu mieści się taka norma, że sąd jest obowiązany zasądzić, w granicach żądania, określoną sumę pieniężną, jeśli wykazano naruszenie dobra osobistego czyimś zawinionym zachowaniem zaś niemożliwe jest (lub niemożliwe w pełni) naprawienie, zminimalizowanie lub usunięcie skutków tego czynu w drodze zastosowania środków ochrony niemajątkowej”. W przytoczonym wyroku Trybunał Konstytucyjny przypomniał również niekwestionowany w orzecznictwie i dominujący w doktrynie prawa cywilnego pogląd, że naprawienie szkody niemajątkowej nie jest objęte ogólną zasadą pełnego naprawienia szkody, wyrażoną przez art. 361 § 1 k.c. Naprawienie szkody niemajątkowej w drodze zadośćuczynienia pieniężnego ma charakter wyjątkowy, a w każdym razie zasada pełnej kompensacji szkody nie wymaga przyznania zadośćuczynienia w każdym wypadku wystąpienia krzywdy. Stanowisko

takie znajduje częściowo oparcie w wykładni językowej art. 24 § 1 zd. 3 k.c., gdzie użyto zwrotu „na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego”. Nie należy jednak zapominać, iż art. 448 k.c. mówi o odpowiedniej sumie zadośćuczynienia. Istnienie takiej sumy (możliwość jej wyliczenia) jest zatem punktem odniesienia dla oceny rozmiarów tego zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę moralną i wpływa na rozstrzygnięcie sądu. Jak podkreślił Trybunał Konstytucyjny, krzywdę moralną naprawia się jednak w polskim systemie prawa przede wszystkim poprzez środki ochrony niemajątkowej ukierunkowane na usunięcie skutków wyrządzonej czynem bezprawnym krzywdy.

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny w Warszawie, VI Wydział Cywilny uznał, że nie doszło do naruszenia dóbr osobistych, gdy poddał szerokiej analizie okoliczności sprawy, które wskazują, iż nie można tutaj założyć, aby umieszczenie danych osobowych Powoda w Centralnej Bazie Danych – Bankowego Rejestru tzw. rejestru niesolidnych dłużników skutkowało jego znieważeniem, naruszeniem wyobrażenia o jego własnej wartości, a tym samym naruszeniem jego godności osobistej. Sąd Apelacyjny w Warszawie, VI Wydział Cywilny uznał nadto, że działanie pozwanego nie stanowiło formy uprzedmiotowienia osoby powoda, czy też naruszało sferę autonomii przynależnej każdej jednostce. Ponadto, zdaniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie, VI Wydział Cywilny zawarta w rejestrze nieprawdziwa informacja o niespłaconym przez powoda kredycie obiektywnie nie wywołała takich skutków.

W tym miejscu wyjaśnić należy, że dobra osobiste jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną zarówno prawa cywilnego – art. 23 k.c. jak i art. 47 Konstytucji RP. Nie ulega zatem wątpliwości, że przedmiotem ochrony powyższych przepisów jest ogólnie dobro każdego człowieka. W orzecznictwie sądowym zasadnie podkreśla się, że „cześć, dobre imię, dobra sława człowieka są pojęciami obejmującymi wszystkie dziedziny jego życia osobistego, zawodowego i społecznego (wyrok Sądu Najwyższego z 29 października 1971 r., II CR 455/71). Odnosząc się do powyższego, w pierwszej kolejności wyjaśnienia wymaga kwestia, czy doszło do naruszenia dóbr osobistych

Powoda. Z całą pewnością odpowiedź na to pytanie jest twierdząca. Na skutek wpisania danych osobowych Powoda w Centralnej Bazie Danych – Bankowego Rejestru tzw. rejestru niesolidnych dłużników i doprowadzenie tym samym do rozpowszechniania nieprawdziwych informacji na jego temat, jako osoby niewiarygodnej i nierzetelnej doszło bowiem do naruszenia jego godności osobistej, dobrego imienia oraz czci, została naruszona jego wiarygodność, w tym zwłaszcza wiarygodność kredytowa. Ponadto, po zamieszczeniu informacji o istniejących zobowiązaniach Powoda w Centralnej Bazie Danych – Bankowego Rejestru tzw. rejestru niesolidnych dłużników znacznie ograniczyła się jego zdolność kredytową. Oczywiście jest, że banki przed decyzją o udzieleniu kredytów zawsze sprawdzają kondycję finansową ubiegającego się o nie podmiotu, która wobec zamieszczenia go w Centralnej Bazie Danych – Bankowego Rejestru tzw. rejestru niesolidnych dłużników, nie przedstawiała się korzystnie. Wskazać zatem w tym miejscu należy, że zgodnie z art. 24 § 1 k.c. osoba, której dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne a w razie naruszenia dobra może także żądać, żeby osoba, która dopuściła się naruszenia dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności żeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w k.c. może także żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Zasady te określa art. 448 k.c., który stanowi dzisiaj, że w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia.

Z powyższych przepisów wynika jednoznacznie, że ochrona dóbr osobistych przysługuje jedynie przed działaniem bezprawnym. Bezprawność należy rozumieć jako działanie sprzeczne z normami prawnymi, a nawet porządkiem prawnym oraz zasadami współżycia społecznego. W art. 24 § 1 k.c. ustawodawca wprowadził domniemanie bezprawności naruszenia dóbr osobistych, to zatem na stronie pozwanej w procesie spoczywa obowiązek wykazania okoliczności

usprawiedliwiających to działanie. Kwestia bezprawności postępowania była przedmiotem licznych wypowiedzi orzecznictwa i doktryny. Przykładowo Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że za bezprawne uważa się każde działanie naruszające dobro osobiste, jeżeli nie zachodzi żadna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających je, zaś do okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych zalicza się: działanie w ramach porządku prawnego, tj. działanie dozwolone przez obowiązujące przepisy prawa; wykonywanie prawa podmiotowego; zgodę pokrzywdzonego (z zastrzeżeniem uchylenia jej skuteczności w niektórych przypadkach); działanie w obronie uzasadnionego interesu (wyrok Sądu Najwyższego z 19 października 1989 r., II CR 419/89). Natomiast w wyroku z 13 kwietnia 2000 r., Sąd Najwyższy wyjaśnił, że działanie w ramach obowiązującego porządku prawnego, by wyłączyć bezprawność, musi być dokonane w granicach określonych tym porządkiem prawnym, to jest pozostawać w zgodzie z obowiązującymi przepisami, powinno być rzeczowe, obiektywne, podjęte z należytą ostrożnością i przez osobę uprawnioną; nie może też wykraczać poza niezbędną dla określonych prawem celów potrzebę w zakresie wyrażanych ocen (wyrok Sądu Najwyższego 13 kwietnia 2000 r., z III CKN 777/98, LEX nr 51361).

Przenosząc te rozważania na grunt niniejszej sprawy uznać należy, że Pozwany nie wykazał okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dobra osobistego strony powodowej. Zgłoszenie dłużnika przez wierzyciela do Centralnej Bazy Danych – Bankowego Rejestru tzw. rejestru niesolidnych dłużników jest wprawdzie działaniem w ramach obowiązującego porządku prawnego, a przekazanie do rejestru danych o zobowiązaniach jest wykonywaniem prawa podmiotowego wierzyciela, jednakże w okolicznościach niniejszej sprawy Pozwany nie tylko nie umiał miarodajnie wyjaśnić Powodowi przyczyn istniejącego formalnie zadłużenia i zaoferować odpowiedniego rozwiązania, ale nie wziął również odpowiedzialności za zaistniałą sytuację. Niewątpliwie zachowania Pozwanego, polegające na ciągu opisanych zaniechań naruszyły dobra osobiste Powoda, w postaci godności i poczucia bezpieczeństwa, gdyż został napiętnowany jako niesolidny dłużnik, który nie spłaca swoich zobowiązań, chociaż one nie zaistniały. Z uwagi na powyższe stwierdzić należy, że naruszenie przez Pozwanego dóbr

osobistych Powoda było działaniem bezprawnym, wobec którego stronie powodowej przysługuje ochrona prawna przewidziana w art. 24 k.c. i 448 k.c.

Należy dodatkowo przypomnieć, że przy ocenie rozmiaru krzywdy w orzecznictwie uwzględnia się: zarówno perspektywę samego pokrzywdzonego (czynnik subiektywny), jak i perspektywę obiektywną przeciętnej odbiorcy na naruszenie tego typu (czynnik obiektywny); nasilenie i czas trwania krzywdy; stopień zawinienia sprawcy, który może powodować zwiększenie ujemnych przeżyć poszkodowanego; motywację sprawcy, w szczególności czy działał z niskich pobudek, np. w celu uzyskania określonych korzyści i czy je uzyskał; zachowanie się sprawcy po wyrządzeniu tej krzywdy, tj. czy był nastawiony obojętnie, pojednawczo, czy konfliktowo; zasięg podmiotowy krzywdy tj. czy doszło do jej wyrządzenia w obecności osób trzecich, w środkach masowego przekazu; zachowanie samego pokrzywdzonego, w szczególności czy z jego strony nastąpiła jakaś forma retorsji za doznaną krzywdę (wyroki Sądu Najwyższego z: 15 grudnia 1965 r., II PR 280/65; 4 czerwca 1968 r., I PR 175/68; 10 października 1967 r., I CR 224/67; 19 sierpnia 1980 r., IV CR 283/80; 10 grudnia 1997 r., III CKN 219/97; 20 marca 1998 r., II CKN 650/97; 11 lipca 2000 r., II CKN 1119/98; 12 października 2000 r., IV CKN 128/00; 12 września 2002 r., IV CKN 1266/00; 29 września 2004 r., II CK 531/03; 30 stycznia 2004 r., I CK 131/03; 28 czerwca 2005 r., I CK 7/05; 9 listopada 2007 r., V CSK 245/07; 28 maja 2008 r., II CSK 78/08; 10 maja 2012 r., IV CS 416/11; 7 marca 2014 r., IV CSK 374/13; 26 listopada 2019 r., IV CSK 386/18).

Wobec powyższego za zasadny należało uznać zarzut Rzecznika Finansowego odnośnie do rażącego naruszenia art. 23 k.c. oraz art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i niezastosowanie w sprawie. Sąd Apelacyjny w Warszawie, VI Wydział Cywilny przyjął bowiem wadliwie, że „w okolicznościach rozpoznawanej sprawy nie można uznać, że błędne umieszczenie danych osobowych powoda w bankowym rejestrze dłużników skutkowało znieważeniem powoda, naruszeniem wyobrażenia powoda o jego własnej wartości, a tym samym skutkowało naruszeniem jego godności osobistej. Nie można również uznać, że działanie pozwanego stanowiło formę uprzedmiotowienia osoby powoda, czy też naruszyło sferę autonomii przynależnej każdej jednostce. Również zawarta w rejestrze nieprawdziwa informacja o niespłaconym przez powoda kredycie –

obiektywnie rzecz ujmując – nie wywołała takich skutków” (s. 11 uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie, VI Wydział Cywilny). O rażącym naruszeniu prawa w rozumieniu art. 89 § 1 pkt 2 u.SN. można przecież mówić, jeśli przemawia za tym: pozycja przepisu w hierarchii norm prawnych; istotność naruszenia; skutki dla stron postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 36/21; wyroki Sądu Najwyższego z: 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19; 3 czerwca 2020 r., I NSNc 46/19). Zgłoszenie nieprawdziwych informacji o zobowiązaniach strony powodowej dokonywał w końcu profesjonalny podmiot, który powinien wykazać się znajomością przepisów prawa określających dopuszczalność takiego działania, co tym bardziej czyni wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, VI Wydział Cywilny z 5 czerwca 2019 r., sygn. akt ACa 13/18 za wydany z rażącym naruszeniem prawa w rozumieniu art. 89 § 1 pkt 2 u.SN.

Rzecznik Finansowy wykazał też zasadnie, że skarga nadzwyczajna wniesiona w niniejszej sprawie była konieczna do zapewnienia zgodności zaskarżonego orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Sformułowana w art. 89 § 1 *in principio* u.SN przesłanka wniesienia skargi nadzwyczajnej w sposób oczywisty nawiązuje do wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Artykuł 89 § 1 *in principio* u.SN. powinien być także z tego powodu interpretowany w zgodzie z Konstytucją RP, z uwzględnieniem bogatego dorobku orzecznictwa i nauki prawa. Z art. 2 Konstytucji RP wywodzi się liczne szczegółowe zasady pochodne takie jak: zasada sprawiedliwości proceduralnej, zasada ochrony zaufania obywatela do państwa, zasada ochrony praw słuszenie nabytych, zasada ochrony interesów w toku, zasada niedziałania prawa wstecz, zasada *ne bis in idem* czy zakaz nadmiernej ingerencji (B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2017, s. 181-193; W. Sokolewicz, M. Zubik, *uwagi nr 30-38 do art. 2*, w: L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. I, Warszawa 2016, s. 127-140 wraz z cytowanym tam orzecznictwem). Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że zasada ta obejmuje także istotne komponenty materialne (prawa i wolności oraz zasady), do których zaliczyć należy szczególnie prawo do prywatności. Rzecznik Finansowy poprawnie wykazał wówczas, że z zasady demokratycznego państwa

prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej może wynikać obowiązek zasądzenia zadośćuczynienia w przypadku stwierdzenia, że skutkiem naruszenia tego dobra osobistego jest krzywda niemajątkowa.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN uchylił w całości wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, VI Wydział Cywilny z 5 czerwca 2019 r., sygn. akt ACa 13/18 wydany wobec Powoda przekazując sprawę do ponownego rozpoznania temu Sądowi. Jednocześnie, koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.